

Yrityksen YHTEISKUNTA - VASTUU

Työvälineitä itsearviointiin ja
oman toiminnan kehittämiseen

SISÄLTÖ

Alkusanat	2
Tiivistelmä.....	3
1 Mistä on kysymys?	6
1.1 Miksi yhteiskuntavastuu on yritykselle tärkeä asia?	6
1.2 Mistä yrityksen yhteiskuntavastuu rakentuu?	7
2 Mikä ja ketkä määrittelevät yritysten yhteiskuntavastuuta?	10
2.1 Perustana lainsäädäntö ja kansainväliset suositukset	10
2.2 Sidosryhmillä monia odotuksia	14
2.3 Elinkeinoelämän omat periaatteet	17
3 Miten yritys voi arvioida ja kehittää yhteiskuntavastuutaan?	20
3.1 Lähtökohtana nykyisen tilanteen arviointi	20
3.2 Haasteena yhteiskuntavastuun hallinta	26
3.2.1 Miten mitoitaa oma suoritustaso?	26
3.2.2 Vuoropuhelua sidosryhmien kanssa	28
3.2.3 Toimintaperiaatteista käytännön toimenpiteisiin	29
3.2.4 Uskottavan raportoinnin edellytyksiä	33
3.2.5 Tarvitaanko konsulttiapua?	36
Internet-osoitteet	37

ALKUSANAT

Talouden globalisaatio ja kestävä kehitys tavoitteet ovat nostaneet yhteiskunnalliseen keskusteluun aineellisten arvojen rinnalle ympäristöä sekä ihmisten henkistä ja sosiaalista hyvinvointia koskevat arvot. Samanaikaisesti yrityksissä on alettu kiinnittää entistä enemmän huomiota yhteiskunnalliseen ja eettiseen vastuullisuuteen.

Yhteiskuntavastuu on yrityksen aktiivista vastuullisuutta, joka perustuu yrityksen omiin lähtökohtiin. Se on kestävä kehitys mukaista hyvää yrityskansalaisuutta. Yhteiskuntavastuu on myös kilpailutekijä, joka vaikuttaa yrityksen kuvaan ja menestymiseen markkinoilla.

Yhteiskuntavastuu koostuu taloudellisesta osasta, ympäristöosasta ja sosiaalisesta osasta. Näihin kuuluvat taloudellisen hyvinvoinnin tuottaminen, ympäristönsuojelu ja luonnonvarojen kestävä käyttö sekä hyvät toimintatavat ja vastuullisuus suhteessa henkilöstöön, asiakkaisiin ja kuluttajiin, verkostoyhteistyössä toimiviin kumppaneihin ja ympäristön asukkaisiin ja yhteisöihin.

Yhteiskuntavastuu määräytyy yrityksen omien arvojen ja tavoitteiden sekä lainsäädännön ja sidosryhmien odotusten perusteella. Yrityksen toiminnan luonne ja toimintaympäristö vaikuttavat yhteiskuntavastuun sisältöön. Siksi jokaisen yrityksen täytyy itse arvioida, mitä yhteiskuntavastuu tarkoittaa sen omassa toiminnassa.

Tämän oppaan tarkoituksena on antaa yrityksille työvälineitä itsearviointiin ja oman toiminnan kehittämiseen yhteiskuntavastuun kysymyksissä. Opas on luonteeltaan ”tietopaketti”, johon on koottu laajasti sekä kansallisia että kansainvälisiä hankkeita ja malleja sekä yhteyksiä Internet-sivuille. Se sisältää myös kysymysluetteloita, joita yritys voi käyttää arvioidessaan omaa yhteiskuntavastuutaan.

Oppaasta on lisäksi tehty lyhennelmä ”Yrityksen yhteiskuntavastuu – mistä on kysymys?”. Yritykset voivat lähteä liikkeelle sen pohjalta ja etsiä tarvittaessa lisätietoja tästä laajemmasta oppaasta.

Opas on valmisteltu yritysedustajien ja TT:n eri osastojen asiantuntijoiden työryhmässä. Se on jatkoa TT:n aikaisemmille hankkeille, joissa on tuotettu työvälineitä tukemaan yritysten omaehtoista toimintaa, kuten omaehtoista ympäristöasioiden hoitamista.

Helsingissä tammikuussa 2001

TIIVISTELMÄ

Teollisuuden keskeinen tehtävä yhteiskunnassa on hyödykkeiden ja varallisuuden tuottaminen ihmisten hyvinvointitavoitteiden saavuttamiseksi. Yhteiskunnallisessa keskustelussa ovat taloudellisten ja aineellisten arvojen rinnalle nousseet ympäristöä sekä ihmisten henkistä ja sosiaalista hyvinvointia koskevat aineettomat arvot. Myös yrityksissä kiinnitetään entistä enemmän huomiota yhteiskunnalliseen ja eettiseen vastuullisuuteen. (Kohta 1.1)

Vastuullinen toiminta on edellytys yrityksen pitkän ajan kannattavuudelle ja menestymiselle markkinoilla. Koska yhteiskuntavastuun hallinta heijastuu nopeasti yrityskuvaan, se on yritykselle maineriskin hallintaa. Yhteiskuntavastuusta voi myös saada kilpailuetua. Osa yrityksistä käyttää yhteiskuntavastuuta hyväkseen yrityskuvan ja tuotekuvan luomisessa. (Kohta 1.1)

Yhteiskuntavastuu on yrityksen aktiivista vastuullisuutta, joka perustuu yrityksen omiin lähtökohtiin. Se on kestävä kehityksen toteuttamista yrityksessä. Yhteiskuntavastuu koostuu taloudellisesta osasta, ympäristöosasta ja sosiaalisesta osasta. Taloudellinen vastuullisuus on omistajien tuotto-odotuksiin vastaamista sekä osallistumista yhteiskunnan taloudellisen hyvinvoinnin tuottamiseen. Ympäristövastuullisuus tarkoittaa huolehtimista ympäristöstä ja luonnonvaroista. Sosiaalinen vastuullisuus merkitsee sitä, että yritys toimii avoimesti, noudattaa hyviä toimintatapoja kaikissa sidosryhmäsuhteissa ja kunnioittaa sidosryhmiensä käsitystä vastuullisesta ja eettisestä toiminnasta. Menestyvä yritys sovittaa yhteiskuntavastuun kaikki osat tasapainoisesti yhteen. (Kohta 1.2)

Taloudellinen vastuullisuus edellyttää, että yrityksen toiminta on tehokasta, kannattavaa ja kilpailukykyistä. Tämä luo perustan myös yhteiskuntavastuun muille osille. Ympäristövastuullisuuteen luetaan vesien, ilman ja maaperän suojeleminen, ilmastonmuutoksen torjunta ja luonnonvarojen kestävä käyttö. Sosiaalisen vastuullisuuden elementtejä ovat henkilöstön hyvinvointi ja osaaaminen, tuoteturvallisuus ja kuluttajansuoja, hyvät toimintatavat ja yhteistyö yritysverkostossa, yhteistyö lähiyhteisöjen kanssa sekä yleishyödyllisten toimintojen tukeminen. (Kohta 1.2)

Yhteiskuntavastuu määräytyy yrityksen omien arvojen ja tavoitteiden sekä lainsäädännön ja sidosryhmien odotusten perusteella. Yrityksen toiminnan luonne ja toimintaympäristö vaikuttavat yhteiskuntavastuun sisältöön. Siksi jokaisen yrityksen täytyy itse arvioida, mitä yhteiskuntavastuu tarkoittaa sen omissa toiminnassa. (Kohdat 2 ja 3.1)

Koska sidosryhmien kiinnostus yritysten yhteiskuntavastuuseen on kasvamassa, yrityksen on hyödyllistä käydä läpi, mitkä sidosryhmät ovat kiinnittäneet huomiota yrityksen yhteiskuntavastuuseen ja mitkä kysymykset ovat olleet niille tärkeitä. Yhteiskuntavastuusta voivat olla kiinnostuneita monet tahot: omistajat ja potentiaaliset sijoittajat, oma henkilöstö ja tulevat työntekijät, yritysasiakkaat ja kuluttajat, verkostoyhteistyössä toimivat kumppanit, viranomaiset, paikkakunnan asukkaat ja lähiyhteisöt, ammattiyhdistysliike, kirkko, kansalaisjärjestöt ja tiedotusvälineet. (Kohdat 2.2 ja 3.1)

Yritykselle merkitykselliset asiat sekä sidosryhmien odotukset vaihtelevat sen mukaan, missä yritys toimii. Pohjoismaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa ne ovat osaksi erilaisia kuin esimerkiksi amerikkalaisessa yhteiskunnassa, kehitysmaissa tai siirtymätalouksissa. Siksi on tärkeää selvittää, miten lainsäädäntö samoin kuin paikallinen kulttuuri ja käytännöt voivat vaikuttaa yritykseen kohdistuviin odotuksiin. (Kohta 3.1)

Kukin yritys joutuu itse päättämään, miten se mitoitaa oman yhteiskuntavastuunsa tason. Yritys voi nostaa yhteiskuntavastuun tasoa portaittain. Yritys voi myös asettaa tavoitteet yhteiskuntavastuun eri osa-alueilla eri tasoille ja edetä eri asioissa eri tahdissa sen mukaan, miten tärkeänä tai kiireellisenä kutakin asiaa yrityksessä pidetään. (Kohta 3.2.1)

Lainsäädännön noudattaminen on kaikille yrityksille vähimmäisvaatimus. Monelle yritykselle sidosryhmien odotukset ovat keskeinen suoritustasoa määräävä tekijä. Silloin kun yritys toimii verkostoyhteistyössä, asiakasyritys määrittelee usein vaadittavan suoritustason. Monet yritykset asettavat tavoitteensa omaehtoisesti jo ennen ulkopuolelta tulevia vaatimuksia. Osa yrityksistä haluaa lisäksi hankkia yhteiskuntavastuusta kilpailuetua. Aito kilpailuetu perustuu siihen, että yritys ja sidosryhmät saavat yhteistä hyötyä ottamalla huomioon toisen osapuolen pitkän tähtäyksen edut. Yhteiskuntavastuun hyödyntäminen markkinoinnissa edellyttää erityisen suurta harkintaa.

(Kohta 3.2.1)

Avoin vuoropuhelu ja yhteistyö sidosryhmien kanssa auttavat yritystä tunnistamaan ajoissa sidosryhmien odotukset ja vastaamaan niihin. Samalla yritys voi kertoa, miten se käytännössä osoittaa yhteiskuntavastuutaan. Vuoropuhelussa yritys saa lisäksi käyttöönsä sidosryhmien asiantuntemusta. (Kohta 3.2.2)

Yritysten yhteiskuntavastuun perustana on lukuisia säädöksiä ja kansainvälisiä sopimuksia sekä suosituksia ja standardeja. Myös elinkeinoelämän järjestöt ovat laatineet yritysten tueksi

hyvän käyttäytymisen periaatteita ja ohjelmia. Verkostoyhteistyössä toimivalle pienelle tai keskisuurelle yritykselle tärkeimmät asiat löytyvät usein asiakkaan toimintaperiaatteista ja -ohjeista sekä lainsäädännöstä. Etenkin ison ja kansainvälisen yrityksen on tarpeen käydä läpi YK:n julistukset ja sopimukset, EU:n hankkeet, OECD:n suositukset, kansainväliset standardit, elinkeinoelämän kansainvälisten järjestöjen periaatteet, sijoittajien kriteeristöt sekä kansalaisjärjestöjen suositukset. (Kohdat 3.2.3, 2.1 ja 2.3)

Voidakseen toimia järjestelmällisesti ja tehokkaasti yritykset tarvitsevat yhteiskuntavastuun hallintakeinoja. Niitä ovat muun muassa yrityksen toimintaperiaatteet, -ohjeet ja -järjestelmät sekä vuoropuhelu sidosryhmien kanssa. Toimintaperiaatteissaan yritys voi kertoa, miten se huolehtii henkilöstöstään, miten se hoitaa ympäristöasiansa, mitä se painottaa suhteissaan asiakkaisiin ja liikekumppaneihin sekä miten se suhtautuu lähiyhteisöihin. Monet yritykset kertovat myös siitä, mitä ne edellyttävät alihankkijoiltaan ja muilta yhteistyöverkoston jäseniltä. (Kohta 3.2.3)

Jos yritys haluaa rakentaa yhteiskuntavastuuta koskevan hallintajärjestelmän, se voi hyödyntää laatustandardeja, ympäristöasioiden hallintastandardeja sekä sosiaalisten asioiden hallintastandardeja. Ne voidaan yhdistää toimintajärjestelmäksi. Yrityksen oma asia on myös päättää, haluaako se hankkia järjestelmälleen ulkopuolisen sertifiointin. (Kohta 3.2.3)

Yritykset kertovat toiminnastaan sidosryhmille erilaisten raporttien avulla. Taloudelliset seikat raportoidaan vuosikertomuksissa, joihin usein liitetään myös tietoja ympäristö- ja henkilöstöasioista. Lisäksi isoimmat yritykset laativat nykyisin erillisen ympäristöraportin. Myös yhteiskuntavastuun ja kestävä kehityksen raportointi on lisääntymässä. (Kohta 3.2.4)

Raporteissa esitettävien tietojen on oltava olennaisia, oikeita ja ymmärrettäviä. Uskottava raportointi on mahdollista vain toiminnan ja sen tulosten seurannan pohjalta. Seuranta varten tarvitaan mittareita. Yhteiskuntavastuun mittarit määräytyvät osaksi lainsäädännön perusteella. Tärkeä mittareiden valintaperuste on myös se, mitkä ovat yrityksen tavoitteet ja minkälaisista tiedoista avainsidosryhmät ovat kiinnostuneita. (Kohta 3.2.4)

Yrityksen omat voimavarat eivät välttämättä riitä huolehtimaan yhteiskuntavastuun arvioinnista ja kehittämisestä. Siksi voi olla tarpeen käyttää apuna konsulttia. Tällöinkin kannattaa pitää asia kiinteästi omassa hallinnassa, sillä yhteiskuntavastuuta ei voida tuoda yritykseen ulkoapäin vaan se on sisäistettävä ja sisällytettävä osaksi yrityksen strategiaa ja päivittäistä toimintaa. (Kohta 3.2.5)

1.1

Miksi yhteiskuntavastuu on yritykselle tärkeä asia?

Teollisuus tuottaa hyödykkeitä ja lisää varallisuutta ihmisten hyvinvointitavoitteiden saavuttamiseksi. Samalla kun taloudellinen hyvinvointi on lisääntynyt ja talouden globalisaatio edennyt, on alettu kiinnittää yhä enemmän huomiota siihen, millä ehdoilla ja mihin arvoihin nojaten hyvinvointia tuotetaan. Yhteiskunnallisessa keskustelussa taloudellisten ja aineellisten arvojen rinnalle ovat nousseet ympäristöä sekä ihmisten henkistä ja sosiaalista hyvinvointia koskevat aineettomat arvot.

Yritykset ovat yhteiskunnan olennainen osa, ja siksi arvojen muutokset näkyvät vahvasti niiden toiminnassa. Yrityksissä on alettu entistä enemmän kiinnittää huomiota yhteiskunnalliseen ja eettiseen vastuullisuuteen. Se on tärkeää muun muassa henkilöstön motivaation ja uusien työntekijöiden saatavuuden kannalta.

Myös yritysten ulkoiset sidosryhmät ovat alkaneet entistä tietoisemmin ja järjestelmällisemmin arvioida yrityksiä niiden vastuullisuuden mukaan. Sidosryhmien odotukset ovat kohdistuneet etenkin monikansallisiin suuryrityksiin, mutta asia koskee yhtä hyvin kaikenkokoisia, myös kotimarkkinoilla toimivia yrityksiä. Lähes kaikki yritykset kohtaavat globaalin arvomaailman toimitusketjujen, markkinoiden tai investointien kautta.

Kansainvälisessä toimintaympäristössä kilpailu on kovaa. Vastuullinen toiminta on edellytys yrityksen pitkän ajan kannattavuudelle ja menestymiselle markkinoilla. Tässä kohtaavat ja yhdistyvät omistajien taloudelliset tuotto-odotukset ja muiden sidosryhmien odotukset yhteiskuntavastuusta.

Koska yhteiskuntavastuun hallinta heijastuu nopeasti yrityskuvaan, se on yritykselle maineriskin hallintaa. Yhteiskuntavastuusta voi myös saada kilpailuetua. Osa yrityksistä käyttää yhteiskuntavastuuta hyväkseen yrityskuvan ja tuotekuvan kehittämisessä. Tavoitteena on saada palkatuksi parhaita työntekijöitä, rakentaa asiakasuskollisuutta ja varmistaa sijoittajien kiinnostus yritykseen. Yhteiskuntavastuusta on tulossa kilpailutekijä hinnan ja perinteisen laadun rinnalle.

Yhteiskuntavastuun merkitys yritykselle

- Pitkän ajan kannattavuuden turvaaminen
- Maineriskin hallinta
- Yritys- ja tuotekuvan kehittäminen

Mistä yrityksen yhteiskuntavastuu rakentuu?

Yritysten yhteiskuntavastuuta ei voida määritellä yksiselitteisesti. Siihen vaikuttavat aina yrityksen toiminnan luonne ja toimintaympäristö. Sitä ei myöskään voida määrätä ulkoapäin. Se on yrityksen aktiivista vastuullisuutta, joka perustuu yrityksen omiin lähtökohtiin ja arvoihin.

Yleisesti yritysten yhteiskuntavastuu tarkoittaa osallistumista yhteiskunnan hyvinvoinnin tuottamiseen sekä vastuullisuutta suhteessa ympäristöön ja sidosryhmiin. Voidaan myös sanoa, että aktiivinen yhteiskuntavastuun ottaminen on kestävä kehityksen toteuttamista yrityksissä.

Kestävällä kehityksellä on kolme ulottuvuutta: taloudellinen, ekologinen ja sosiaalinen. Vastaavalla tavalla yrityksen vastuullisuus voidaan jakaa taloudelliseen, ympäristöä koskevaan ja sosiaaliseen osaan. Taloudellinen vastuullisuus on omistajien tuotto-odotuksiin vastaamista sekä osallistumista yhteiskunnan taloudellisen hyvinvoinnin tuottamiseen. Ympäristövastuullisuus on huolehtimista ympäristöstä ja luonnonvaroista. Sosiaalinen vastuullisuus merkitsee sitä, että yritys toimii avoimesti, noudattaa hyviä toimintatapoja kaikissa sidosryhmäsuhteissa ja kunnioittaa sidosryhmiensä käsitystä vastuullisesta ja eettisestä toiminnasta.

Tämän oppaan lähtökohdaksi valittiin käsite ”yritysten yhteiskuntavastuu”, joka kattaa edellä mainitut kolme ”pilaria”: talouden, ympäristön ja sidosryhmät eli ihmiset. Nämä osat muodostavat kokonaisuuden, ja menestyvä yritys sovittaa kaikki osat tasapainoisesti yhteen. Yrityksen vastuullinen toiminta perustuu yksittäisten ihmisten ja koko henkilöstön vastuullisuuteen.

Kestävä kehityksen mukainen yritystoiminta (corporate sustainability), vastuullinen yritystoiminta (corporate responsibility) sekä hyvä yrityskansalaisuus (good corporate citizenship) tulkitaan tässä oppaassa yhteiskuntavastuun synonyymeiksi.

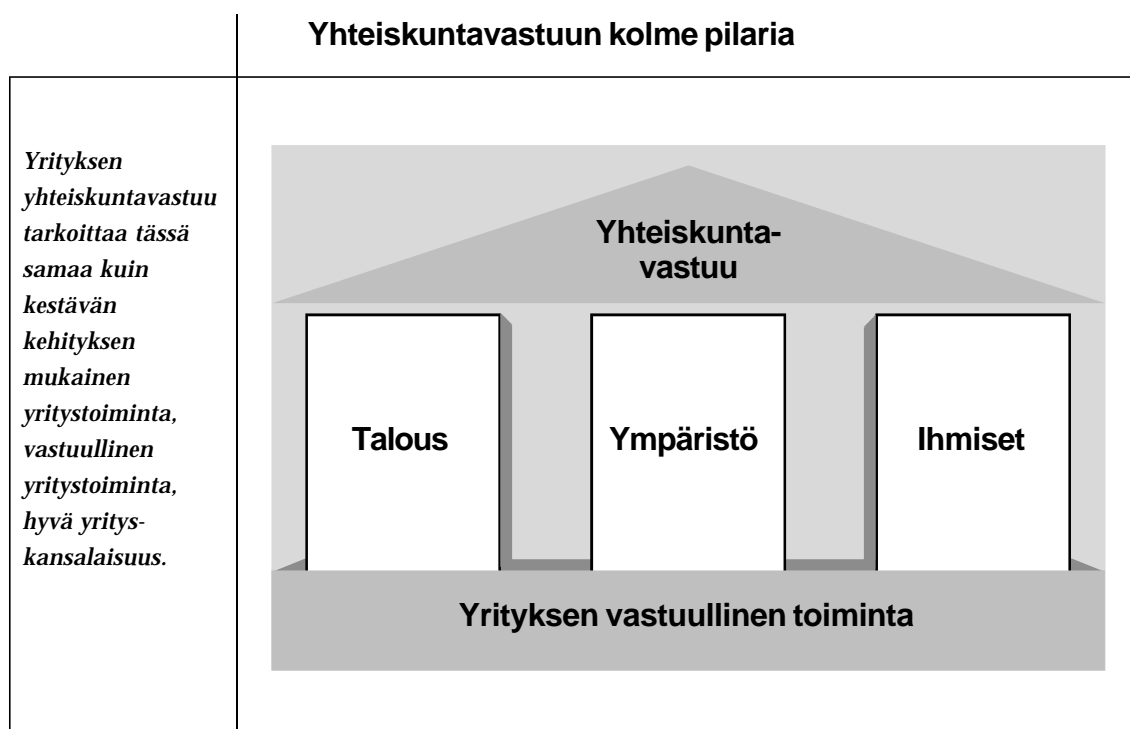
Opas painottuu sosiaaliseen vastuullisuuteen, jonka sisältö on eniten muotoutumassa. Sosiaalisen vastuullisuuden sisältö vaihtelee eri maissa ja kulttuureissa muun muassa sen mukaan, mikä on yhteiskunnan rooli peruspalvelujen, kuten koulutuksen,

---

Käsitettä sosiaalinen vastuu (corporate social responsibility) käytetään joissakin yhteyksissä samassa merkityksessä kuin käsitettä yhteiskuntavastuu, mutta tässä oppaassa sosiaalinen vastuullisuus tarkoittaa yhteiskuntavastuun yhtä osaa. Myös käsitettä eettinen vastuu käytetään eri merkityksissä. Tässä oppaassa eettinen vastuullisuus viittaa koko yhteiskuntavastuun alueeseen. Kysymys on sen määrittelemisestä, mikä on hyvää ja oikein.

terveydenhuollon ja sosiaaliturvan järjestämisessä. Pohjoismaisessa hyvinvointiyhteiskunnassa se on erilainen kuin esimerkiksi amerikkalaisessa yhteiskunnassa, kehitysmaissa tai siirtymätalousmaissa.

Erot heijastuvat myös siihen, mitä yhteiskuntavastuuseen liittyvillä käsitteillä ymmärretään. Koska käsitteistö ei ole vielä vakiintunutta, yritysten on tarpeen varautua siihen, että eri yhteyksissä tulee vastaan erilaisia käsitteitä tai samoja käsitteitä käytetään eri merkityksessä.

Vaikka yritysten yhteiskuntavastuuta on määritelty ja jäsenetty eri tavoin, useimmiten kysymys on taloudellisen hyvinvoinnin tuottamisesta, ympäristönsuojelusta ja luonnonvarojen kestävästä käytöstä, henkilöstön hyvinvoinnista ja osaamisesta, tuoteturvallisuudesta ja kuluttajansuojasta, hyvistä toimintatavoista ja yhteistyöstä yritysverkostossa, yhteistyöstä lähiyhteisöjen kanssa sekä lahjoituksista ja yleishyödyllisten toimintojen tukemisesta.

Taloudellisen hyvinvoinnin tuottaminen edellyttää tehokasta, kannattavaa ja kilpailukykyistä yritystoimintaa. Se antaa perustan paitsi omistajien tuotto-odotuksiin vastaamiselle myös yritysten yhteiskuntavastuun sosiaalisen ja ympäristöosan toteutumiselle. Lisäksi se on edellytys sille yhteiskunnalliselle hyvinvoinnille, jota yritykset luovat tavaroiden ja palvelujen tuottajina, työllistäjinä, veronmaksajina, sosiaaliturvan rahoittajina ja osaamisen edistäjinä.

Yrityksen yhteiskuntavastuun elementit

Taloudellinen vastuullisuus

- Kannattavuus, kilpailukyky, tehokkuus
- Omistajien tuotto-odotuksiin vastaaminen
- Yhteiskunnan taloudellisen hyvinvoinnin tuottaminen
- Taloudelliset edellytykset sosiaaliselle ja ympäristövastuullisuudelle

Ympäristövastuullisuus

- Vesien, ilman ja maaperän suojelu
- Ilmastonmuutoksen torjunta
- Luonnon monimuotoisuuden turvaaminen
- Tehokas ja säästävä luonnonvarojen käyttö

Sosiaalinen vastuullisuus

- Henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen
- Tuoteturvallisuus ja kuluttajansuoja
- Hyvät toimintatavat ja yhteistyö yritysverkostossa
- Suhteet lähiyhteisöihin ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen

Henkilöstön hyvinvointia ja osaamista koskevia asioita ovat muun muassa työturvallisuus, työterveyshuolto ja muu työkyvyn ylläpitäminen, henkilöstön tyytyväisyys ja työmotivaatio, työpaikan houkuttelevuus, henkilöstön koulutus ja palkitseminen, henkilöstöpolitiikan syrjimättömyys sekä henkilöstön näkemysten huomioonottaminen yrityksen toiminnassa.

Tuoteturvallisuuden ja kuluttajansuojan kannalta olennaisia asioita ovat muun muassa tuotteiden terveys- ja turvallisuusvaikutusten tunteminen, haitallisten aineiden välttäminen, asianmukaiset tuotemerkinnät ja muu tuotetiedon jakaminen, markkinoinnin ja mainonnan totuudenmukaisuus, kuluttajien valitusten järjestelmällinen käsittely sekä kuluttajansuojasta huolehtiminen sähköisessä kaupankäynnissä.

Hyviin toimintatapoihin ja yhteistyöhön yritysverkostossa sisältyviä asioita ovat muun muassa yrityksen suhteet asiakkaisiin ja liikekumppaneihin, alihankkijoiden, raaka-ainetoimittajien ja urakoitsijoiden arviointi, huolehtiminen hyvästä tiedonkulusta, lahjonnasta kieltäytyminen sekä teollis- ja tekijänoikeuksien kunnioittaminen.

Suhteet lähiyhteisöihin ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen sisältävät muun muassa yhteydet ympäristön asukkaisiin ja yhteisöihin sekä viranomaisiin ja poliittisiin päättäjiin. Tähän sisältyvät myös yhteistyöhankkeet koulujen kanssa sekä lahjoitukset esimerkiksi sosiaalitoimintaan, terveydenhuoltoon, taiteeseen ja liikuntaan.

MIKÄ JA KETKÄ MÄÄRITTELEVÄT YRITYSTEN YHTEISKUNTAVASTUUTA?

2.1

Perustana lainsäädäntö ja kansainväliset suositukset

Yritysten yhteiskuntavastuun perustana on lukuisia säädöksiä ja kansainvälisiä sopimuksia sekä suosituksia ja standardeja. Näiden noudattamisessa on maiden kesken paljon eroja.

Suomessa on kattava lainsäädäntö, jonka avulla on pantu täytäntöön kaikki keskeiset kansainväliset sopimukset ja EU:n säädökset. Monet lait koskevat yritystoimintaa ja määrittelevät siten osaltaan yritysten yhteiskuntavastuun sisältöä.

<http://www.edita.fi/sk>

Yhteiskuntavastuuta koskeva keskeinen lainsäädäntö

- Osakeyhtiö- ja arvopaperimarkkinalainsäädäntö
- Kirjanpito- ja verolainsäädäntö
- Teollisoikeus- ja kilpailulainsäädäntö
- Ympäristölainsäädäntö
- Työ- ja sosiaalilainsäädäntö
- Tuoteturvallisuus- ja kuluttajansuojalainsäädäntö
- Kansainvälisen kaupan säännökset

Euroopan unionissa on vastikään valmisteltu perusoikeusjulistus (Charter of Fundamental Rights of the European Union), joka sisältää muun muassa ihmisoikeuksia, työelämän oikeuksia, sosiaaliturvaa, ympäristönsuojelua ja kuluttajansuojaa koskevia artikloja.

<http://db.consilium.eu.int/df/default.asp?lang=en>

OECD on jo vuonna 1976 julkistanut suositukset monikansallisten yritysten käyttäytymisestä (OECD Guidelines for Multinational Enterprises). Kesällä 2000 hyväksyttiin uudistetut suositukset. Ne perustuvat vapaaehtoisuuteen, mutta valtiot seuraavat niiden toteuttamista. Suositukset koskevat laajasti yritysten toimintaa: työelämän oikeuksia, ympäristönsuojelua, kuluttajansuojaa, lahjontaa, tiede- ja teknologia-asioita, kilpailuasioita, verotusta ja raportointia.

<http://www.oecd.org//daf/investment/guidelines/freeonline.htm>

Yhteiskuntavastuuta koskevat OECD:n suositukset monikansallisille yrityksille (OECD 2000)

- Työelämän oikeudet
- Ympäristönsuojelu
- Kuluttajansuoja
- Lahjonnan torjuminen
- Tiede- ja teknologia-asiat
- Kilpailuasiat
- Verotus
- Raportointi

Vuonna 1999 OECD julkisti suosituksen yhtiöiden hyvästä hallinnoinnista (OECD Principles of Corporate Governance). Suosituksessa käsitellään osakkeenomistajien oikeuksia ja tasapuolista kohtelua, yritysten tiedonantovelvollisuutta, eri sidosryhmien roolia hallinnoinnissa sekä yritysten vastuuta sidosryhmiä kohtaan.

<http://www.oecd.org/daf/governance/principles.htm>

Vuonna 1999 OECD julkisti myös ohjeet kuluttajansuojasta sähköisessä kaupankäynnissä. Ne sisältävät suosituksia muun muassa kuluttajille annettavista tiedoista, maksujärjestelyistä sekä henkilötietojen suojaamisesta.

<http://www.oecd.org/dsti/sti/it/consumer>

Yritysten yhteiskuntavastuuta koskeva kansallinen lainsäädäntö samoin kuin EU:n säädökset ja OECD:n suositukset pohjautuvat monelta osin Yhdistyneitten kansakuntien puitteissa solmittuihin kansainvälisiin sopimuksiin ja julistuksiin.

Ihmisoikeuksien perustana on YK:n yleismaailmallinen ihmisoikeuksien julistus vuodelta 1948. Julistus koskee ihmisoikeuksia hyvin laajasti henkilökohtaisesta turvallisuudesta ja mielipiteiden vapaudesta työelämän oikeuksiin ja demokraattiseen hallintoon asti.

<http://www.un.org/Overview/rights.html>

Työelämän oikeuksista on myös säädetty erikseen Kansainvälisen työjärjestön ILO:n lukuisissa sopimuksissa. Näiden toimeenpanon edistämiseksi ILOssa hyväksyttiin vuonna 1999 julistus, joka sisältää keskeisimmät työelämän perusoikeudet. Nämä ovat järjestäytymisvapaus, pakkotyövoiman kieltäminen, lapsityövoiman väärinkäytön kieltäminen sekä syrjäntäkielto työsuhteissa.

<http://www.ilo.org/public/english/standards/index.htm>

Keskeiset ihmisoikeudet

- henkilökohtainen vapaus ja turvallisuus
- syrjintäkielto (rotu, sukupuoli, muu syntyperä)
- tasavertaisuus ja oikeudet lain edessä
- demokraattinen hallitusvalta
- ajatuksen, sanan, uskonnon ja poliittisen mielipiteen vapaus
- kokoontumis- ja yhdistymisvapaus
- oikeus työntekoon ja vapaa-aikaan
- oikeus riittävään toimeentuloon ja sosiaaliturvaan
- kohtuulliset ja oikeudenmukaiset työehdot
- omaisuuden suoja
- oikeus koulutukseen

YK:n puitteissa on solmittu myös monia sopimuksia ympäristön suojelemiseksi ja luonnonvarojen säästämiseksi. Rio de Janeirossa vuonna 1992 pidetyssä ympäristö- ja kehityskonferenssissa hyväksyttiin Rion julistus sekä toimintaohjelma, Agenda 21. Rion julistus sisältää kestävän kehityksen periaatteet, jotka koskevat muun muassa köyhyyden torjumista, ympäristönsuojelun edistämistä, tuotanto- ja kulutustapojen muuttamista ja kansalaisten osallistumisoikeutta. Toimintaohjelmaan sisältyy myös luku kestävän kehityksen mukaisesta yritystoiminnasta. YK:n ympäristöohjelma UNEP on edistänyt yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa vapaaehtoisten ympäristötoimenpiteiden käyttöön-ottoa.

<http://www.un.org/esa/sustdev/agenda21.htm>

<http://www.unep.org>

YK:n vuonna 1985 hyväksymät kuluttajansuojaohjeet uudistettiin vuonna 1999 YK:n kestävän kehityksen toimikunnan (CSD) aloitteesta. Uudet ohjeet laajennettiin koskemaan tuoteturvallisuuden ja kuluttajille annettavan informaation lisäksi myös kestävän kehityksen mukaisen kulutuksen edistämistä.

http://www.un.org/esa/sustdev/report99/csd7report_en.htm

YK:n pääsihteeri Kofi Annan esitti elinkeinoelämälle vuonna 1999 Davosissa ”Global Compact”-aloitteen ihmisoikeuksien, työolojen ja ympäristönsuojelun edistämiseksi. Aloitteen tarkoituksena on kannustaa yrityksiä laatimaan itselleen hyvän käyttäytymisen toimintasääntöjä. Global Compactin perustana ovat YK:n ihmisoikeuksien julistus, Kansainvälisen työjärjestön työelämän

---

perusoikeuksia koskeva julistus sekä Rion julistus kestävän kehityksen periaatteista.

<http://www.unglobalcompact.org>

YK:n pääsihteerin Global Compact –aloite

Ehdotus yritysten toimintaperiaatteiden lähtökohdiksi:

● YK:n ihmisoikeuksien julistus

- ihmisoikeuksien tukeminen yrityksen vaikutuspiirissä
- ei ihmisoikeusrikkomuksia omassa toiminnassa

● ILO:n työelämän oikeuksia koskeva julistus

- järjestäytymis- ja neuvotteluoikeus
- ei pakkotyötä
- ei lapsityötä
- ei syrjintää

● Rion julistus

- varovaisuusperiaatteen toteuttaminen ympäristöasioissa
- ympäristövastuullisuuden edistäminen
- ympäristömyötäisen teknologian kehittäminen ja siirto

Ihmisoikeuksia, työelämän oikeuksia ja ympäristönsuojelua koskevilla sopimuksilla ja säädöksillä on kytkenä myös Maailman kauppajärjestöön (WTO), koska on käyty keskustelua kansainvälisen kaupan rajoitusten käyttämisestä sopimusten täytäntöönpanon edistämiseen. WTO:ssa on päädytty siihen, että työelämän normien kehittäminen ja valvonta kuuluvat Kansainväliselle työjärjestölle. Ympäristönsuojelun osalta WTO:ssa on analysoitu ympäristönsuojelun ja kaupan vapauttamisen kytkenä sekä selvitetty, onko kauppasäännöksiä tarpeen tarkistaa ympäristönäkökohtien perusteella. EU on sisällyttänyt kansainvälisiin kauppajärjestönsopimuksiinsa sekä rahoitusjärjestelmiinsä ihmisoikeuksien kunnioittamista koskevia lausekkeita.

<http://www.wto.org>

http://www.europa.eu.int/comm/external_relations

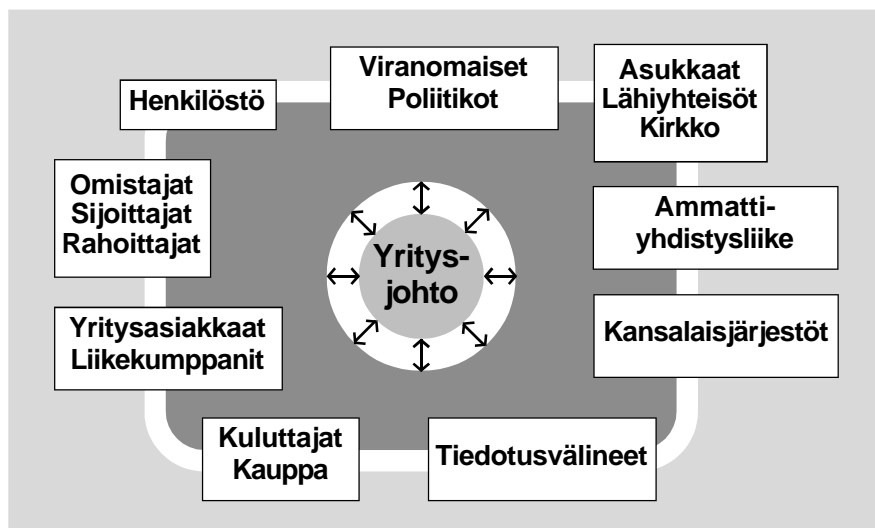
2.2

Sidosryhmillä monia odotuksia

Yritysten yhteiskuntavastuu perustuu toisaalta yrityksen omiin tavoitteisiin ja arvoihin, toisaalta lainsäädäntöön ja sidosryhmien odotuksiin. Vaikka sidosryhmistä puhutaan kollektiivisina, kysymys on yksilöistä ja heidän arvoistaan. Myös yrityksissä toimijoina ovat yksittäiset ihmiset.

Sidosryhmiä

Sidosryhmiä tarkastellaan yleensä yrityksen johdon näkökulmasta, jolloin henkilöstö luetaan sidosryhmäksi. Myös omistajia tarkastellaan sidosryhmänä, vaikkakin monissa yrityksissä toimiva johto ja omistajat ovat samoja henkilöitä.

Yritykset, jotka ovat sitoutuneet noudattamaan kestävän kehityksen tai hyvän käyttäytymisen periaatteita, vaativat yhä useammin vastaavien periaatteiden noudattamista myös verkostoyhteistyössä toimivilta kumppaneiltaan, kuten raaka-aineiden ja palvelujen toimittajilta ja alihankkijoilta. Tätä kautta muun muassa ympäristöasioiden hyvä hoito on edennyt yrityskentässä nopeasti. <http://www.tt.fi/julkaisut/julkaisut98.shtml>

Yritysassiakkaiden odotukset heijastavat kuluttajien odotuksia sitä enemmän, mitä lähempänä kuluttajia asiakkaat toimivat. Kaupan käyttämät hankintakriteerit ovat siten keskeinen kuluttajien odotusten välittäjä. Keskustelua käydään myös ympäristö- ja sosiaalisten näkökohtien huomioon ottamisesta

julkisissa hankinnoissa samoin kuin sosiaalisten näkökohtien sisällyttämisestä tuotemerkintöihin. Kuluttajille tärkeitä asioita ovat tuotteiden ominaisuudet, kuten terveellisyys ja turvallisuus. Jonkin verran kuluttajat kiinnittävät ostopäätöksissään huomiota myös tuotteiden alkuperään ja tuotantovaiheeseen, esimerkiksi siihen, onko valmistuksessa käytetty lapsityövoimaa. Kuluttajien odotuksia ei voida tarkastella kokonaisuutena, vaan ne vaihtelevat kuluttajaryhmittäin.

<http://www.kesko.fi/index.cfm>

Sijoittajat, mukaan lukien työeläke- ja vakuutusyhtiöt, ovat alkaneet arvioida yrityksiä yhteiskunnallisen ja eettisen vastuullisuuden mukaan. Eräs arviointikriteeristö on Dow Jonesin kestävän kehityksen indeksi. Päästäkseen mukaan indeksiin yhtiön on taloudellisten kriteerien täyttämisen lisäksi osoitettava, että se huolehtii ympäristöstä, hoitaa hyvin sidosryhmäsuhteensa eikä harjoita epäeettistä liiketoimintaa. On myös perustettu erityisiä eettisiä sijoitusrahastoja.

<http://www.sustainability-index.com>

<http://www.leonia.fi/rahastot>

Rahoituslaitokset arvioivat taloudellisten riskien ohella ympäristöriskejä ja sosiaalisia riskejä lainapäätöksiä tehdessään. Eniten on kiinnitetty huomiota ympäristöasioihin, mutta etenkin kehitysmaihin suuntautuvien investointien rahoituksessa kiinnitetään huomiota myös sosiaalisiin näkökohtiin.

<http://www.finnfund.fi>

<http://www.finnvera.fi>

Yrityksen vastuullisuus vaikuttaa henkilöstön viihtyvyyteen. Työolosuhteiden lisäksi henkilöstölle on merkitystä sillä, miten yritys hoitaa esimerkiksi ympäristöasiansa. Mielikuva yrityksen toiminnasta vaikuttaa uusien työntekijöiden saantiin ja etenkin nuorten kiinnostukseen kouluttautua ja hakeutua teollisuustyöhön.

Ammattiyhdistysliikkeen vaatimukset painottuvat henkilöstön työehtoihin ja -olosuhteisiin sekä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksiin. Ammattiyhdistysliike on niin Suomessa kuin kansainvälisestikin vaatinut ympäristö- ja työelämän velvoitteiden parempaa noudattamista kehitysmaissa. Työntekijöiden kansainvälinen järjestö ICFTU (International Confederation of Free Trade Unions) on laatinut käyttäytymissääntömallin työelämän oikeuksien noudattamiseksi yrityksissä. Lisäksi kansainväliset ammattijärjestöt ovat antaneet kannanoton kestävän kehityksen toteuttamisesta yrityksissä.

<http://www.icftu.org>

<http://www.etuc.org>

<http://www.sak.fi>

<http://www.sask.fi>

<http://www.sttk.fi>

<http://www.akava.fi/>

Ympäristön asukkaita ja lähiyhteisöjä kiinnostavat yrityksen tuoma taloudellinen ja sosiaalinen hyvinvointi, kuten työpaikat ja verotulot sekä näiden aiheuttamat paikalliset ja alueelliset kerrannaisvaikutukset. Asukkaat ja lähiyhteisöt ovat myös kiinnostuneita yrityksen ympäristövaikutuksista samoin kuin yrityksen panostuksesta alueen yleiseen kehittämiseen.

Kirkko ja muut uskonnolliset yhteisöt ovat olleet aktiivisia yritysten yhteiskuntavastuun edistämässä erityisesti Yhdysvalloissa. Yksi esimerkki on niin sanottujen Sullivanin periaatteiden (Global Sullivan Principles) laatiminen. Suomessa evankelisluterilainen kirkko on laatinut sijoitustoiminnalleen eettiset periaatteet. Lisäksi piispat ovat esittäneet puheenvuoron ”Kohti yhteistä hyvää”, jossa on muun muassa esitetty globaalitalouden kritiikkiä.

<http://www.chevron.com/newsvs/pressrel/1999/sullivanprinciples.html>

<http://www.evl.fi>

Kansalaisjärjestöt pyrkivät vaikuttamaan yritysten toimintaan paitsi suoraan, myös muiden sidosryhmien kautta. Järjestöt kampanjoivat ja toimivat tiiviissä kansainvälisessä yhteistyössä. Ympäristöasioissa niiden toiminnan painopisteenä ovat ilmastonmuutoksen torjunta ja energiakysymykset, tuotannon ja tuotteiden ekotehokkuus sekä metsien ja vesien suojelu. Kuluttajajärjestöjen kiinnostuksen kohteena ovat muun muassa elintarvikkeiden turvallisuus, kemikaalit ja kuluttajille annettava informaatio. Kehitysjärjestöt puolestaan kiinnittävät huomiota kansainväliseen kauppaan sekä monikansallisten yritysten toimintaan kehitysmaissa. Myös ihmisoikeusjärjestöt seuraavat yritysten toimintaa kehitysmaissa ja siirtymätalousmaissa. Amnesty International on laatinut yrityksille ihmisoikeuksien noudattamista koskevat periaatteet.

<http://www.amnesty.org>

<http://www.kepa.fi>

<http://www.reilukauppa.fi>

<http://www.sll.fi>

<http://www.eeb.org>

<http://www.wwf.org>

<http://www.maanystavat.fi>

<http://www.greenpeace.se/fi/index.asp>

<http://www.kuluttajaliitto.fi>

<http://www.beuc.org>

Sidosryhmien näkemykset välittyvät ja leviävät nykyään nopeasti tiedotusvälineiden kautta. Etenkin kansalaisjärjestöt vaikuttavat julkisuuden kautta. Julkisuudessa käytävä keskustelu puolestaan heijastuu teollisuuden kuvaan suuren yleisön silmissä.

Elinkeinoelämän omat periaatteet

Nykyisin on olemassa runsaasti yritysten omia toimintaohjeita (codes of conduct). Myös elinkeinoelämän järjestöt ovat laatineet yritysten tueksi hyvän käyttäytymisen periaatteita ja ohjelmia.

Silloin kun yritys toimii verkostoyhteistyössä, asiakkaan toimintaohjeet määrittelevät paljolti sen, mitä yritykseltä odotetaan.

Monet kansalliset teollisuusliitot, mukaan lukien TT, ovat viime vuosikymmenellä laatineet ympäristöasioiden hoitoa koskevia toimintaperiaatteita ja ohjelmia. Norjan ja Tanskan teollisuusliitot ovat laatineet yrityksille myös oppaat ihmisoikeuksien huomioonottamisesta. Sen sijaan yhteiskuntavastuun kokonaisuutta koskevia ja koko teollisuuden kattavia toimintaperiaatteita tai käyttäytymissääntöjä ei ole juurikaan tehty, lukuun ottamatta Japanin teollisuusliiton Keidanrenin laatimia yritysten hyvän käyttäytymisen periaatteita.

<http://www.tt.fi/julkaisut>

<http://www.nho.no>

<http://www.di.dk>

<http://www.keidanren.or.jp>

<http://www.uottawa.ca/hrrec/busethics/codeint.html>

<http://www.cbsr.bc.ca/index.html>

Kansainvälinen kauppakamari (ICC) julkaisi vuonna 1991 Elinkeinoelämän peruskirjan kestävän kehityksen edistämiseksi (Business Charter for Sustainable Development). Peruskirja sisältää hyvän ympäristöjohtamisen periaatteet eli se koskee vain ekologisesti kestävästä kehitystä. ICC:n ”Liike-elämä yhteiskunnassa” -ryhmä (Group on Business in Society) on sittemmin valmistellut yleiskannanoton yritysten yhteiskuntavastuusta sekä erikseen kannanoton ihmisoikeuksista. ICC on myös antanut tukensa YK:n pääsihteerin Global Compact -aloitteelle. Lisäksi ICC on valmistellut markkinointia ja mainontaa koskevia ohjeita sekä ohjeet lahjonnan torjumisesta.

<http://www.iccwbo.org/sdcharter/charter/principles/principles.asp>

http://www.iccwbo.org/home/statements_rules/statements/2000/responsible_business_conduct.asp

http://www.iccwbo.org/home/news_archives/1997/advertcodes.asp

http://www.iccwbo.org/home/menu_extortion_bribery.asp

Kansainvälinen työnantajajärjestö (IOE) julkisti vuonna 1998 kannanoton, jossa arvioidaan yritysten käyttäytymissääntöjen roolia ja merkitystä sekä kannustetaan käyttäytymissääntöjen laatimiseen ja käyttöönottoon. IOE on niinkään antanut tukensa Global Compact -aloitteelle.

<http://www.ioe-emp.org>

World Business Council for Sustainable Development (WBCSD) on noin sadanviidenkymmenen suuryrityksen muodostama järjestö, jonka perusajatuksena on kestävä kehityksen edistäminen elinkeinoelämässä. WBCSD on julkaissut raportit ”Corporate Social Responsibility: meeting changing expectations” ja ”Corporate Social Responsibility: making good business sense”, joista ensimmäisessä tarkastellaan yleisesti yritysten vastuuta ihmisoikeuksista, työntekijöiden oikeuksista, ympäristön-suojelusta, hankintaketjusta ja ympäröivistä yhteisöistä ja toisessa tarjotaan yrityksille menetelmiä yhteiskuntavastuun hallintaan ja sisällyttämiseen yritysstrategioihin.

<http://www.wbcds-org.ae.psiweb.com/publications/csrepub.htm>

<http://www.wbcds-org.ae.psiweb.com/publications/csr2000.htm>

Myös muutamat toimialajärjestöt ovat valmistelleet toimintaperiaatteita ja -ohjelmia. Tunnetuin on kemianteollisuuden Responsible Care -ohjelma, joka on maailmanlaajuinen ympäristö-, terveys- ja turvallisuusohjelma. Se on tarkoitettu sekä isoille että pienille ja keskisuurille yrityksille. Ohjelmaan liittyneet yritykset tähtäävät toimintansa jatkuvaan parantamiseen. Ohjelma antaa yrityksille välineitä oman toiminnan arviointiin, tavoitteiden asettamiseen ja tulosten seurantaan indikaattorien avulla.

http://www.chemind.fi/kemianteollisuus/tietotori/yhteistyohankkeet/responsible_care/index.html

Suomen bioteollisuus on julkistanut eettiset periaatteensa, jotka pohjautuvat eurooppalaisen järjestön EuropaBion perusarvoihin. Periaatteissa korostetaan terveyden, turvallisuuden ja ympäristön huomioonottamista, ihmisarvon ja ihmisoikeuksien kunnioittamista, avointa vuoropuhelua, koe-eläinten suojelua, biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä, yhteistyötä kehitysmaiden kanssa, lääketieteellisen tiedon luottamuksellisuutta sekä tuoteinformaatiota kuluttajille.

<http://www.finbio.net>

Yritysten johtamista ja asioiden hallintaa varten on kehitetty myös kansainvälisiä standardeja. Kansainvälisessä standardisoimisjärjestössä valmistellut ISO 9000 -sarjan laatustandardit ovat yrityksissä laajasti käytössä, ja myös ISO 14 000 -sarjan ympäristöstandardien käyttö on laajenemassa nopeasti. Standardeja voi hankkia Suomen Standardisoimisliitosta.

<http://www.iso.ch/>

<http://www.sfs.fi>

EFQM (European Foundation for Quality Management) on laatinut itsearviointi-mallin (Excellence Model), joka sisältää yhdeksästä kriteeristä koostuvan arviointikehikon, jonka avulla yritykset voivat arvioida toimintaansa.

<http://www.efqm.org>

CEPAA (Council on Economic Priorities Accreditation Agency) on yhteistyössä yritysten ja järjestöjen kanssa julkaissut epävirallisen standardin SA 8000 (Social Accountability), joka perustuu YK:n ihmisoikeuksien julistukseen ja ILO:n sopimukseen. Standardi koskee lapsityövoiman ja pakkotyövoiman käyttöä, terveys- ja turvallisuusasioita, järjestäytymisvapautta, syrjintää, työaikoja ja palkkausta. Lisäksi siinä kuvataan hallintajärjestelmälle asetettavat vaatimukset.

<http://www.cepaa.org>

ISEA (Institute for Social and Ethical Accountability) on kehittänyt standardin AA 1000 (AccountAbility), joka sisältää prosessikuvaukset tavoitteiden asettamisesta, mittaamisesta ja raportoinnista. Standardissa kiinnitetään erityisesti huomiota sidosryhmien kanssa käytävään vuoropuheluun.

<http://www.accountability.org.uk>

MITEN YRITYS VOI ARVIOIDA JA KEHITTÄÄ YHTEISKUNTAVASTUUTAAN?

3.1

Lähtökohtana nykyisen tilanteen arviointi

Yrityksen toiminnan luonne ja toimintaympäristö vaikuttavat yhteiskuntavastuun sisältöön. Siksi jokainen yritys joutuu itse arvioimaan, mitä yhteiskuntavastuu tarkoittaa sen omassa toiminnassa.

Koska sidosryhmien kiinnostus yritysten yhteiskuntavastuuseen on kasvamassa, yrityksen on hyödyllistä käydä läpi esimerkiksi seuraavan kysymysluettelon avulla, mitkä sidosryhmät ovat tähän mennessä kiinnittäneet huomiota yrityksen yhteiskuntavastuuseen sekä mitä kysymyksiä ne ovat nostaneet esiin. Sidosryhmien yleisiä odotuksia on kuvattu edellä kohdassa 2.2.

- Ovatko **omistajat** asettaneet yhteiskuntavastuuta koskevia vaatimuksia? Mitä asioita ne koskevat?
- Ovatko **asiakkaat** kysyneet yrityksen yhteiskuntavastuuseen liittyviä tietoja? Mistä asioista on haluttu tietoja? Ovatko tiedot olleet saatavissa?
- Ovatko **sijoittajat** esittäneet kyselyjä yrityksen yhteiskuntavastuuta koskevista asioista? Ketkä ovat kysyneet? Mitä on kysytty? Onko kyselyihin vastattu?
- Ovatko **rahoituslaitokset** pyytäneet selvitystä yrityksen yhteiskuntavastuuseen liittyvistä asioista? Ketkä ovat kysyneet ja mihin tarkoitukseen? Mitkä asiat ovat olleet esillä?
- Onko **kauppa** esittänyt yrityksen yhteiskuntavastuuta koskevia vaatimuksia?
- Onko **kuluttajilla** yhteiskuntavastuuta koskevia odotuksia, jotka kohdistuvat yrityksen ja toimialan tuotteisiin?
- Ovatko **kilpailijat** kiinnittäneet huomiota yrityksen yhteiskuntavastuuseen? Käyttävätkö kilpailijat yhteiskuntavastuuta markkinoinnissaan?
- Onko **henkilöstö** kiinnittänyt huomiota yrityksen yhteiskuntavastuuseen? Onko yhteiskuntavastuuseen liittyviä asioita noussut esiin **uusia työntekijöitä** palkattaessa?

-
- Onko yritys esittänyt verkostoyhteistyössä toimiville **yrittäjäryhmiä** kysymyksiä tai vaatimuksia yhteiskuntavastuusta?
Mitä on kysytty tai vaadittu?
  - Ovatko **viranomaiset** olleet kiinnostuneita, onko yrityksellä yhteiskuntavastuuta koskevia toimintaperiaatteita tai käyttäytymissääntöjä?
Mitkä viranomaiset?
  - Ovatko **ammattiyhdistysliikkeen** edustajat esittäneet näkökohtia tai halunneet keskustella yrityksen yhteiskuntavastuusta?
Kuka on esittänyt, mitä ja missä yhteydessä?
  - Ovatko **kansalaisjärjestöt** kiinnittäneet huomiota yrityksen yhteiskuntavastuuseen?
Mihin asioihin on puututtu?
Mitä keinoja järjestöt ovat käyttäneet?
  - Onko yrityksen yhteiskuntavastuuta käsitelty **tiedotusvälineissä**?
Mihin tilanteisiin se on liittynyt?

Yrityksen on hyvä arvioida tilannettaan myös teemoittain. Seuraavassa esitetään kysymyksiä, joita yritys voi hyödyntää tarkistaessaan, ovatko yrityksen yhteiskuntavastuun osa-alueet hallinnassa ja miltä osin toimintaa on tarpeen kehittää. Kaikki kysymykset eivät ole oleellisia kaikille yrityksille, ja toisaalta kysymykset eivät ole kaikenkattavia millekään yritykselle. Kysymykset on kuitenkin laadittu siten, että ne sisältävät useimmin esillä olevat teemat.

Kysymykset painottuvat sosiaalisen vastuullisuuden alueelle, koska siihen liittyvät odotukset ovat eniten muuttumassa ja muotoutumassa. Sitä koskevat kysymykset on jaettu neljään osa-alueeseen: henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen; tuoteturvallisuus ja kuluttajansuoja; hyvät toimintatavat ja yhteistyö yritysverkostossa; suhteet lähiyhteisöihin ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen.

Taloudelliset asiat

- Millä tavoin yrityksessä varmistetaan se, että ulkoinen laskentatoimi vastaa voimassa olevaa lainsäädäntöä (osakeyhtiö-, kirjanpito-, vero- ja arvopaperimarkkina-lainsäädäntö)?
- Miten on huolehdittu yrityksen taloudellista toimintaa koskevasta raportoinnista ja sen riittävästä avoimuudesta?
- Onko yrityksellä (pörssiyhtiöllä) toimivat käytännöt sijoittajasuhteiden hoitamiseksi?
- Onko yrityksellä sisäisiä menettelyjä hyvän hallinnoinnin varmistamiseksi?
- Onko yrityksessä selvitetty, mitä tietoja yhtiön johto ja henkilöstö tarvitsevat toiminnan johtamisen ja seurannan tueksi ja millä tasolla?
- Onko yrityksessä toimiva sisäisen tarkastuksen järjestelmä?
- Miten yrityksessä varmistetaan, että yrityksen taloudelliset velvoitteet yhteiskunnalle, kuten verot ja maksut, on hoidettu asianmukaisesti?
- Onko yrityksellä menettelytapoja sen valvomiseksi, että myös alihankkijat ja muut yhteistyökumppanit hoitavat taloudelliset velvoitteensa?
- Miten yrityksessä seurataan liiketoimintaympäristön muutoksia ja analysoidaan muutosten vaikutuksia informaatiotarpeisiin?
- Mitkä alueet yrityksen riskienhallintajärjestelmä kattaa? Onko yritys varautunut myös maineriskin hallintaan?

Ympäristöasiat

- Ovatko yrityksen ympäristöluvut kunnossa? Onko toiminta lupaehtojen ja lainsäädännön mukaista?
- Onko yrityksessä ympäristöjärjestelmä tai ovatko ympäristöasiat muulla tavoin todennettavasti hallinnassa?
- Onko yrityksen energian ja raaka-aineiden käyttö tehokasta? Onko yritys liittynyt vapaaehtoiseen energiansäästösopimukseen?
- Tunnetaanko yrityksen päästöt, mukaan lukien kasvihuonekaasujen päästöt, sekä jätekertymät? Onko yrityksessä tavoitteet niiden vähentämiseksi?
- Tunnetaanko yrityksen tuotteiden koko elinkaaren aikaiset ympäristövaikutukset?
- Miten yrityksessä on varauduttu poikkeustilanteiden hallintaan?
- Miten yrityksen ympäristökustannusten seuranta on järjestetty?
- Onko ympäristöasioiden hallinta osa henkilöstön ammattitaitoa?
- Miten ympäristö- ja ilmastoasiat otetaan huomioon investoinneissa sekä hankinnassa ja tuotantoyhteistyössä?
- Ovatko ympäristö- ja ilmastoasiat mukana tutkimuksessa ja tuotekehityksessä?

Sosiaaliset asiat

Henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen

- Onko varmistettu, että työsuojelu ja työturvallisuus hoidetaan yrityksessä hyvän käytännön mukaisesti?
- Miten yrityksessä on järjestetty työterveyshuolto?
- Millä tavoin yritys kannustaa henkilöstöä työkyvyn ylläpitämiseen?
- Onko yrityksessä selvitetty henkilöstön tyytyväisyyttä ja työmotivaatiota?
- Miten yritys varmistaa henkilöstön osaamisen ja ammattitaidon ylläpitämisen ja kehittämisen?
- Miten henkilöstöä palkitaan ja millä tavoin palkitseminen on sidottu yrityksen tulokseen?
- Miten yritys panostaa työvoiman saatavuuteen tulevaisuudessa?
- Tunnetaanko yrityksen henkilöstön rakenne muun muassa iän, sukupuolen ja kansallisuuden mukaan ja onko yrityksellä toimintaperiaatteet, joilla turvataan tasavertaisuus uusia henkilöitä palkattaessa ja henkilöstön etenemisestä päätettäessä?
- Miten henkilöstön näkemykset selvitetään ja hyödynnetään henkilöstöä ja yrityksen toimintaa koskevissa asioissa?
- Mitä menettelytapoja käytetään kerrottaessa henkilöstölle yritystä koskevista asioista?

... Sosiaaliset asiat

Tuoteturvallisuus ja kuluttajansuoja

- Ovatko yrityksen tuotteita koskevat luvat kunnossa?
- Onko yrityksellä käytössä järjestelmä tuoteturvallisuuden varmistamiseksi?
- Tunnetaanko yrityksen tuotteiden terveys- ja turvallisuusvaikutukset tuotteen koko elinkaaren ajalta?
- Miten yritys testaa tuotteitaan?
- Voidaanko yrityksen tuotteiden mahdollisesti sisältämiä haitallisia aineita korvata haitattomammilla?
- Miten on varmistettu, että yrityksen tuotteissa on lainsäädännön mukaiset merkinnät?
- Minkälaista tuotetietoa yritys antaa yritysasiakkaille ja kuluttajille?
- Onko yrityksellä sisäisiä ohjeita, joilla varmistetaan markkinoinnin ja mainonnan totuudenmukaisuus?
- Onko yrityksessä järjestelmä kuluttajien valitusten käsittelemiseksi?
- Miten yritys huolehtii kuluttajansuojasta sähköisessä kaupankäynnissä?

... Sosiaaliset asiat

Hyvät toimintatavat ja yhteistyö yritysverkostossa

- Onko yrityksellä kirjalliset toimintaperiaatteet, joiden mukaan yritys toimii suhteessa asiakkaisiin ja liikekumppaneihin?
- Ovatko yrityksen toimintaperiaatteet asiakkaiden ja liikekumppanien tiedossa?
- Miten yritys varmistaa sopimusvelvoitteidensa toteutumisen?
- Miten yritys antaa tietoa tuotteistaan ja toiminnastaan asiakkailleen?
- Onko yrityksessä määritelty kriteerit, joiden mukaan alihankkijoita, raaka-ainetoimittajia ja urakoitsijoita arvioidaan?
- Onko yrityksellä menettelytapoja, joilla voidaan valvoa kohtuullisesti alihankkijoiden, raaka-ainetoimittajien ja urakoitsijoiden toimintatapoja?
- Tukeeko yritys verkostoyhteistyössä toimivia kumppaneita niille asettamiensa vaatimusten täyttämiseksi?
- Miten huolehditaan riittävästä tiedonkulusta yhteistyöverkossa?
- Miten on varmistettu, etteivät yritys ja sen henkilöstö ota vastaan tai tarjoa suorituksia, joita voidaan pitää lahjontana?
- Onko selvitetty, ettei missään yrityksen tuotantoketjun vaiheessa loukata teollis- ja tekijänoikeuksia?

... Sosiaaliset asiat

Suhteet lähiyhteisöihin ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen

- Onko ympäristön asukkaille ja yhteisöille kerrottu riittävästi yrityksen toiminnasta?
- Onko yritys tarjonnut ympäristön asukkaille ja yhteisöille mahdollisuuden kertoa näkemyksensä yrityksen toiminnasta?
- Miten yritys on järjestänyt yhteydenpidon viranomaisiin?
- Onko yrityksellä toimivat yhteydet paikallisiin poliittisiin päättäjiin?
- Minkälaista yhteistyötä yrityksellä on alueen oppilaitosten kanssa?
- Onko yrityksellä tutkimusyhteistyötä paikallisten tahojen kanssa?
- Kertooko yritys toiminnastaan oma-aloitteisesti tiedotusvälineille?
- Antaako yritys lahjoituksia sosiaalitoimintaan tai terveydenhoitoon?
- Antaako yritys avustuksia taiteeseen tai liikuntaan?
- Onko yrityksellä yhteistyötä kansalaisjärjestöjen kanssa?

Globalisaation myötä huomio on yhä enemmän kiinnittynyt yritysten toimintaan kehitysmaissa. Silloin kun yritys toimii kehitysmaissa tai siirtymätalousmaissa samoin kuin silloin, kun yritys tuo sieltä raaka-aineita tai komponentteja, sidosryhmiä saattavat kiinnostaa muun muassa seuraavat asiat:

- *Miten yritys huolehtii ihmisoikeuksien kunnioittamisesta?*
- *Käytetäänkö yrityksessä tai sen tuotantoverkostossa lapsityövoimaa tai pakkotyövoimaa?*
- *Onko työntekijöillä järjestäytymisoikeus?*
- *Noudattaako yritys kaikkialla yhdenmukaisia ympäristö-, terveys- ja turvallisuusperiaatteita?*
- *Osallistuuko yritys koulutuksen, terveydenhuollon tai muiden perusrakenteiden järjestämiseen?*
- *Käyttääkö yritys paikallisia työntekijöitä ja alihankkijoita?*
- *Saako paikallinen väestö hyötyä luonnonvarojen käytöstä?*
- *Onko yritys ottanut huomioon alkuperäiskansojen elinolot?*
- *Tukeeko yrityksen toiminta paikallisyhteisön hyvinvointia?*
- *Miten yritys suhtautuu paikalliseen poliittiseen järjestelmään?*

Etenkin kansainvälisten yritysten on hyödyllistä nykyistä tilannettaan arvioidessaan käydä läpi myös WBCSD:n (World Business Council for Sustainable Development) arviointikehikko sekä kansainväliset standardit, jotka on mainittu kohdassa 2.3.

Haasteena yhteiskuntavastuun hallinta

Miten mitoittaa oma suoritustaso

Kunkin yrityksen on itse päätettävä, miten se mitoittaa oman yhteiskuntavastuunsa suoritustason. Koska yhteiskuntavastuu koostuu kolmesta osa-alueesta eli taloudellisesta, ympäristöä koskevasta ja sosiaalisesta osasta, suoritustasoa arvioidaan niiden yhteisvaikutuksen perusteella (triple bottom line).

Lainsäädännön noudattaminen on kaikkien yritysten vähimmäisvaatimus. Suomessa lainsäädäntö vaatii yrityksiltä pitkälle menevää vastuullisuutta. Tämä pätee hyvin perinteisessä yritystoiminnassa, mutta uudet kaupankäyntitavat ja -kanavat, kuten sähköinen kauppa ja siihen liittyvä maksuliikenne edellyttävät vastuullisuuden punnitsemista osittain säätelemättömässä ympäristössä.

Kun yritys toimii Suomen ulkopuolella, käyttää ulkomaisia alihankkijoita tai tuo sieltä raaka-aineita ja komponentteja, voi paikallisen lainsäädännön asettama vaatimustaso olla alhaisempi tai puuttua kokonaan tai yleinen käytäntö ei kulttuuri-erojen vuoksi vastaa suomalaista käsitystä vastuullisuudesta. Monet yritykset asettavat tällöin toimintansa tavoitteet omasta ehtoisesti paikallista lainsäädäntöä korkeammalle. Jos yritys toimii selvästi eri tavalla eri maissa, on tärkeää, että tämä pohjautuu tietoiseen ja perusteelliseen harkintaan.

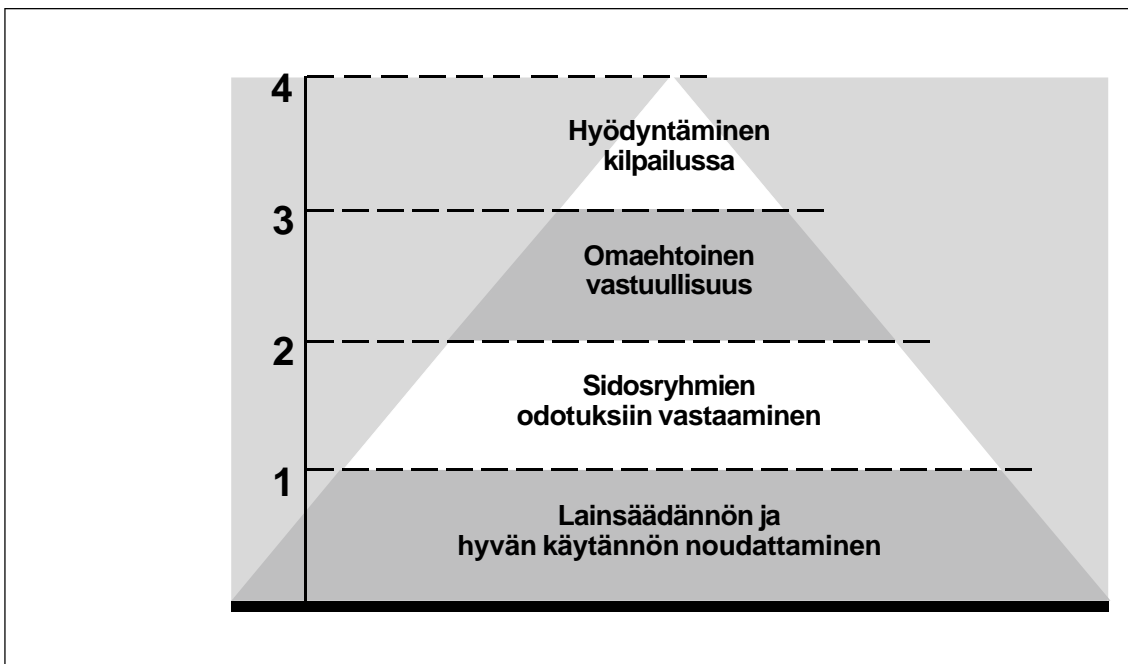
Monelle yritykselle sidosryhmien odotukset ja vaatimukset ovat keskeinen suoritustasoa määräävä tekijä. Silloin kun yritys toimii verkostoyhteistyössä, asiakasyritys määrittelee usein vaadittavan suoritustason. Siksi tilaajien toimintaperiaatteiden ja -ohjeiden tunteminen on tärkeää, ja asiakkaiden toiminnasta ja arvojen kehittymisestä on tarpeen pysyä jatkuvasti ajan tasalla. Käyttökelpoinen tapa on seurata tiiviisti asiakasyritysten kotisivuja.

Usein yrityksellä on sitä enemmän toimintavapautta, mitä aloitteellisempi se itse on. Monet yritykset toimivatkin omasta ehtoisesti eivätkä jää odottamaan lainsäädännön tai sidosryhmien vaatimuksia.

Osa yrityksistä haluaa lisäksi hankkia yhteiskuntavastuusta kilpailuetua. Yhteiskuntavastuusta saatava aito kilpailuetu perustuu siihen, että yritys ja sidosryhmät saavat yhteistä hyötyä toimimalla toisen osapuolen pitkän tähtäyksen edut huomioon ottavalla

tavalla. Yhteiskuntavastuun hyödyntäminen markkinoinnissa edellyttää erityisen suurta harkintaa. Jos yritys käyttää yhteiskuntavastuuta markkinointiväitteenä perusteettomasti, se ottaa suuren riskin.

Yhteiskuntavastuun tavoitetasoja

Yritys voi nostaa yhteiskuntavastuun tasoa portaittain. Yritys voi myös asettaa tavoitteet yhteiskuntavastuun eri osa-alueilla eri tasoille ja edetä eri asioissa eri tahdissa sen mukaan, miten tärkeänä tai kiireellisenä kutakin asiaa yrityksessä pidetään.

Suoritustason mitoittamisessa on käytännössä kysymys siitä, mihin voimavarat kannattaa kohdentaa, jotta niillä saavutetaan paras mahdollinen kokonaistulos.

3.2.2

Vuoropuhelua sidosryhmien kanssa

Vuoropuhelu ja yhteistyö sidosryhmien kanssa auttavat yritystä tunnistamaan ajoissa sidosryhmien odotukset ja vastaamaan niihin. Yhteisymmärrykseen pääsee yleensä helpommin, jos keskusteluyhteys on luotu ennen kuin esimerkiksi jokin ristiriita ehtii kärjistyä. Samalla yritys voi kertoa, miten se käytännössä osoittaa yhteiskuntavastuutaan. Vuoropuhelu on hyödyllistä myös siksi, että näin yritys saa käyttöönsä sidosryhmien asiantuntemusta.

Koska sidosryhmiä on lukuisia, on hyvä määritellä, millä avainryhmillä on eniten merkitystä ja vaikutusvaltaa yrityksen toimintaan. Vuoropuhelu on tarpeen suunnitella ja järjestää ottaen huomioon kunkin sidosryhmän erityispiirteet. Eri sidosryhmät ovat kiinnostuneita eri asioista, ja eri sidosryhmille soveltuvat erilaiset vuoropuhelun muodot. Yleensä on tarpeen huolehtia vuoropuhelun jatkuvuudesta.

Keskeistä vuoropuhelussa on avoimuus ja pyrkimys luottamukseen. Tämä edellyttää, että yrityksen kertomat tiedot ovat ehdottoman oikeita ja että yrityksessä suhtaudutaan vakavasti sidosryhmien kysymyksiin, näkemyksiin ja huoliin. Vuoropuhelu on vaativaa, sillä yrityksen on tuotava esiin omat arvonsa, mutta myös ymmärrettävä sidosryhmien arvoja. On myös tärkeää arvioida ja seurata, miten vuoropuhelu on vaikuttanut käytännön toimintaan.

Onnistuneen vuoropuhelun edellytyksiä

- Avoimuus ja pyrkimys luottamukseen
- Aito kuuntelu ja näkemysten huomioon ottaminen
- Suunnitelmallisuus ja jatkuvuus
- Vaikuttavuuden seuranta

Yrityksen kannattaa panostaa henkilökohtaiseen yhteydenpitoon eri sidosryhmien edustajien kanssa. Yhteydenpitotapoja on monia ja ne on suunniteltava kunkin sidosryhmän mukaan.

Esimerkkejä yrityksen tavoista pitää yhteyttä sidosryhmien edustajiin

- Sijoittajien ja asiakkaiden tapaamiset
- Yhteiset tilaisuudet verkostoyhteistyössä toimivien yrityskumppanien kanssa
- Keskustelut viranomaisten kanssa
- Tapaamiset paikallisten päättäjien kanssa
- Yhteistyö oppilaitosten kanssa ja koululuokkien vierailut
- Asukasillat ja avoimien ovien päivät
- Kansalaisjärjestöjen tapaamiset
- Tiedotustilaisuudet ja taustatietojen antaminen tiedotusvälineille

3.2.3

Toimintaperiaatteista käytännön toimenpiteisiin

Olellaisia yrityksen yhteiskuntavastuussa ovat yrityksen todellinen toiminta ja teot. Kun yritys on määritellyt tavoitteensa, se voi käyttää erilaisia työvälineitä, jotka auttavat toimimaan järjestelmällisesti ja näin hallitsemaan yhteiskuntavastuun eri osa-alueet mahdollisimman tehokkaasti.

Hallintakeinoja ovat muun muassa arvojen ja toimintaperiaatteiden kirjaaminen sekä näiden pohjalta laadittavat käytännön toimintaohjeet ja hallintajärjestelmät. Nämä vakiinnuttavat yrityksen yhteiskuntavastuuta, tuovat siihen järjestelmällisyyttä ja antavat samalla valmiuden vastata nopeasti ja uskottavasti sidosryhmien asettamiin kysymyksiin. Hallintakeinoja ovat myös vuoropuhelu sidosryhmien kanssa ja raportointi toiminnasta. Näitä käsitellään kohdissa 3.2.2 ja 3.2.4.

Yrityksen yhteiskuntavastuun hallintakeinoja

- Yrityksen arvojen kirjaaminen
- Toimintaperiaatteiden ja -politiikan laatiminen
- Vuoropuhelu sidosryhmien kanssa
- Toimintaohjeiden laatiminen
- Hallintajärjestelmien rakentaminen
(laatu, ympäristöasiat, työelämän asiat, koko toiminta)
- Raportointi toiminnasta

Toimintaperiaatteissa tai -politiikassa yritys voi kertoa, miten se huolehtii henkilöstöstään, miten se hoitaa ympäristöasiansa, mitä asioita se painottaa suhteissaan asiakkaisiin ja liikekumppaneihin sekä miten se suhtautuu ympäröiviin yhteisöihin. Monet yritykset kertovat paitsi omasta toiminnastaan, myös siitä, mitä ne edellyttävät alihankkijoiltaan ja muilta yhteistyöverkoston jäseniltä.

Verkostoyhteistyössä toimivalle pienelle tai keskisuurelle yritykselle tärkeät asiat löytyvät usein asiakkaan toimintaperiaatteista ja -ohjeista sekä lainsäädännöstä. Etenkin ison ja kansainvälisen yrityksen on tarpeen käydä läpi YK:n julistukset ja sopimukset, EU:n hankkeet, OECD:n suositukset, kansainväliset standardit, elinkeinoelämän kansainvälisten järjestöjen, kuten Kansainvälisen kauppakamarin, periaatteet, sijoittajien kriteeristöt samoin kuin kansalaisjärjestöjen suositukset. Näitä on kuvattu kohdissa 2.1, 2.2. ja 2.3.

Yhteiskuntavastuuta määritteleviä tekijöitä

- Yrityksen omat arvot ja tavoitteet
- Asiakkaiden ja sijoittajien odotukset
- Kansallinen lainsäädäntö
- YK:n julistukset ja sopimukset
- Muut kansainväliset suositukset ja standardit
- Elinkeinoelämän järjestöjen periaatteet
- Kansalaisjärjestöjen suositukset

Toimintaperiaatteiden laadinnassa voidaan käyttää apuna ja vertailukohtana myös muiden yritysten toimintapolitiikkoja, joita on löydettävissä yritysten kotisivuilta.

<http://www.storaenso.com>

<http://www.nokia.com>

<http://www.fortum.com>

Jotta yhteiskuntavastuu toteutuu käytännössä, on olennaista, että yrityksen johto on sitoutunut toimintaperiaatteisiin ja niiden toimeenpanoon. Olennaista on myös, että henkilöstö osallistuu toimintaperiaatteiden valmisteluun ja että periaatteet tehdään tunnetuiksi koko henkilöstölle. Lisäksi on tärkeää, että yrityksen sisäiset vastuut ovat selkeät.

Yrityksen toimintaperiaatteiden toteutumisen edellytyksiä

- Johdon aktiivisuus ja sitoutuminen
- Henkilöstön osallistuminen valmisteluun
- Periaatteiden tunnetuksi tekeminen kaikille
- Selkeä vastuunjako

Yhteiskuntavastuu kattaa monia osa-alueita, joten sen hallinnassa tarvitaan monipuolista asiantuntemusta. Yhteiskuntavastuu koskee yrityksessä lähes kaikkia yksiköitä ja toimintoja, kuten sijoittaja- ja asiakassuhteita, ympäristöasioita, henkilöstöasioita, terveys- ja turvallisuusasioita, tutkimusta ja tuotekehitystä, yhteiskuntasuhteita sekä viestintää.

Pienissä yrityksissä samat henkilöt voivat hoitaa kaikkia tehtäväalueita. Sen sijaan isoissa yrityksissä asiantuntemus on jakaantunut eri toimintoihin. Yrityksen saattaa sen vuoksi olla tarpeen selkiyttää organisaatiota ja vastuusuhteita yhteiskuntavastuun hallinnassa. Usein joustavin tapa on verkostoitua yksiköiden tai toimintojen kesken ja määritellä yksittäisille hankkeille vastuuhenkilöt.

Yrityksen yhteiskuntavastuun asiantuntemusalueita

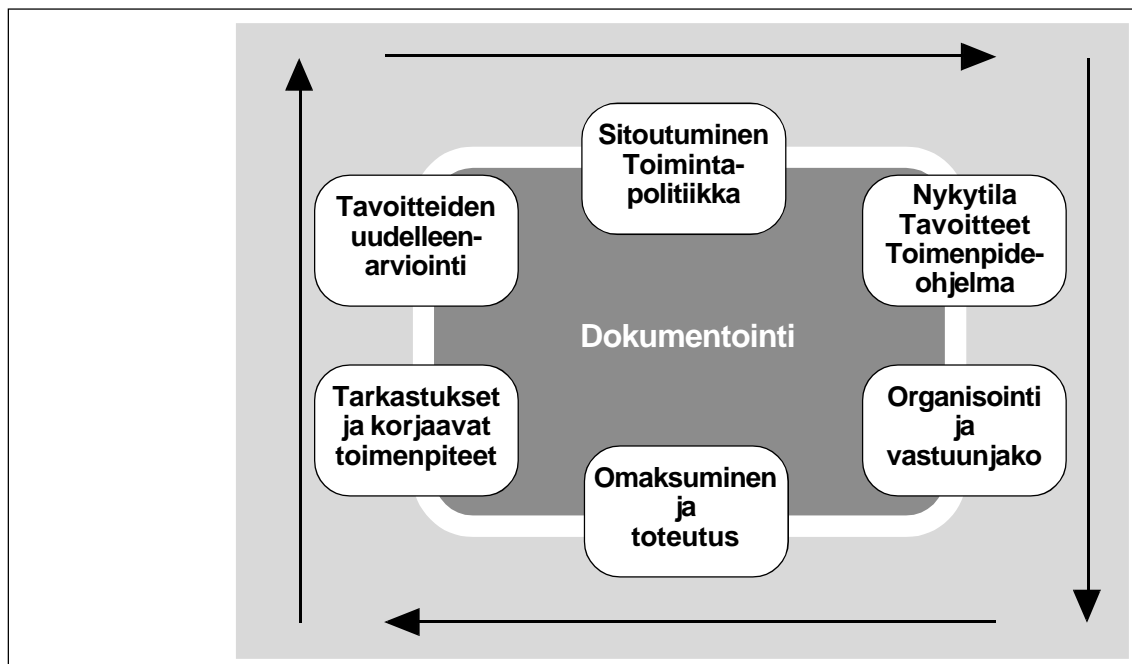
- Asiakassuhteet
- Sijoittajasuhteet
- Ympäristöasiat
- Henkilöstöasiat
- Terveys- turvallisuusasiat
- Tutkimus ja tuotekehitys
- Yhteiskuntasuhteet
- Viestintä

Jos yritys haluaa rakentaa yhteiskuntavastuuta koskevan hallintajärjestelmän, se voi hyödyntää laatustandardeja (ISO 9000), ympäristöasioiden hallintastandardeja (ISO 14 000) sekä sosiaalisten asioiden hallintastandardeja (SA 8000 ja AA 1000). Nämä voidaan yhdistää toimintajärjestelmäksi. Yrityksen oma asia on myös päättää, haluaako se hankkia järjestelmälleen ulkopuolisen sertifiointin. Standardeista on kerrottu kohdassa 2.3.

Hallintajärjestelmän rakentamiseen ja käyttöön sisältyvät seuraavat toimenpidevaiheet: sitoutuminen toiminnan kehittämiseen ja toimintapolitiikan laatiminen, nykytilan selvittäminen, tavoitteiden asettaminen ja toimenpideohjelman laatiminen, organisointi ja vastuuden määrittely, asian omaksuminen ja toimenpiteiden toteuttaminen, tarkastusten tekeminen ja puutteiden korjaaminen sekä tavoitteiden uudelleen arviointi. Keskeistä on, että kaikki nämä dokumentoidaan.

Jotta hallintajärjestelmä saadaan toimimaan, on tärkeää, että henkilöstö osallistuu sen rakentamiseen ja saa tähän tarvittavan koulutuksen. Tärkeää on myös projektin voimavarojen oikea mitoitus.

Hallintajärjestelmän elementit

3.2.4

Uskottavan raportoinnin edellytyksiä

Yritykset kertovat toiminnastaan sidosryhmille erilaisten raporttien avulla. Taloudelliset seikat raportoidaan vuosikertomuksissa, joihin usein liitetään myös tietoja ympäristö- ja henkilöstöasioista. Lisäksi isoimmat yritykset laativat nykyisin erillisen ympäristöraportin. Myös yhteiskuntavastuun ja kestävän kehityksen raportointi on lisääntymässä.

<http://www.fortum.com>

<http://www.shell.com/royal-en>

Yleensä raportit on tarkoitettu kaikkien sidosryhmien käyttöön. Koska eri sidosryhmien kiinnostus kuitenkin painottuu eri tavoin, yritykset voivat tehdä myös eri sidosryhmille kohdennettuja raportteja.

Raportointia suunniteltaessa olennaista on lähteä liikkeelle siitä, miten yhteiskuntavastuu sisällytetään osaksi yrityksen päivittäistä toimintaa. Vasta tämän toteuduttua yrityksellä on edellytykset raportointiin. Tähän vaiheeseen kuuluu yrityksessä yleensä useita vuosia. Etenkin ensimmäisen raportin valmistelu on yrityksen koko organisaatiolle oppimisprosessi. Se kehittää samalla yrityksen sisäisiä käytäntöjä ja tiedonhallintaa.

Raporteissa esitettävien tietojen on oltava olennaisia, oikeita ja ymmärrettäviä. Osa yrityksistä pyrkii saamaan raportille lisää uskottavuutta hankkimalla sille ulkopuolisen, puolueettoman tahon arvioinnin.

Onnistuneen raportoinnin edellytyksiä

- Huolehditaan, että raportoinnin perusta eli itse toiminta on hyvin hallinnassa
- Kerrotaan olennaisia tietoja
- Varmistetaan tietojen oikeellisuus
- Käytetään ymmärrettävää kieltä

Uskottava raportointi on mahdollista vain toiminnan ja tulosten seurannan pohjalta. Tavoitteiden asettamista ja seurantaan varten tarvitaan mittareita. Taloudellisen suorituskyvyn mittarit on määritelty lainsäädännössä, ja siksi ne ovat vakiintuneita. Myös sosiaalisia ja ympäristöasioita koskevat mittarit määräytyvät osaksi lainsäädännön perusteella. Tärkeä mittareiden valintaperuste on myös se, minkälaisista tiedoista asiakkaat ja muut avainsidosryhmät ovat kiinnostuneita.

Kaikille ja kaikkiin tilanteisiin sopivaa yleispätevää mittaristoa ei ole olemassa. Siksi yrityksen on tarpeen arvioida itselleen sopivat mittarit sen mukaan, mitkä asiat sille ovat tärkeitä ja mille asioille se asettaa tavoitteita. Seuraavaan taulukkoon on koottu muutamia esimerkkejä mittareista, joita yritykset seuraavat yhteiskuntavastuun eri osa-alueilla.

Esimerkkejä erityyppisistä yhteiskuntavastuun mittareista

- **Taloudellinen suorituskyky ja hyvinvoinnin tuottaminen**

- Pääoman tuotto, omavaraisuusaste, liikevaihdon kasvu, jalostusarvo
- Työpaikat, investoinnit, verot ja sosiaalivakuutusmaksut, tutkimus- ja teknologiapanostus

- **Ympäristönsuojelu ja luonnonvarojen kestävä käyttö**

- Päästöt ja jätteet
- Energian ja raaka-aineiden kulutus
- Ympäristönsuojeluinvestoinnit ja käyttökustannukset

- **Henkilöstön hyvinvointi ja osaaminen**

- Henkilöstörakenne
- Tapaturmat ja poissaolot
- Panostus koulutukseen

- **Tuoteturvallisuus ja kuluttajansuoja**

- Tuotevirheet
- Ympäristö- ja terveystuotteiden kehityspanostus
- Puolueettomat tuotetestaukset

- **Hyvät toimintatavat ja yhteistyö yritysverkostossa**

- Asiakkaiden ja liikekumppanien tyytyväisyys
- Alihankkijoiden arvioinnin kattavuus
- Lahjomattomuus

- **Suhteet lähiyhteisöihin ja yleishyödyllisten toimintojen tukeminen**

- Yhteistyöhankkeet koulujen kanssa
- Asukkaiden palaute
- Avustukset yhteisöille

Mittareiden valinnassa voidaan myös käyttää apuna kansainvälisiä standardeja, arviointikriteeristöjä ja raportointiohjeita. Global Reporting Initiative (GRI) -hankkeessa, jossa on ollut mukana YK:n ympäristöohjelma UNEP sekä yritysten (WBCSD), konsulttien, tutkijoiden ja kansalaisjärjestöjen edustajia, on vuonna 2000 julkaistu yrityksille ohjeet kestävän kehityksen raportointia varten (Sustainability Reporting Guidelines). Ohjeet kattavat sekä taloudelliset että sosiaaliset ja ympäristönäkökohdat.
<http://www.globalreporting.org>

Kestävän kehityksen mittaamista ja raportointia ovat kehittäneet myös tilintarkastusyhtiöt. Esimerkki tästä on Copenhagen Charter, joka on Tanskassa toimivien yksiköiden (Ernst&Young, KPMG, PricewaterhouseCoopers ja House of Mandag Morgen) laatima ohje raportoinnista ja vuoropuhelusta sekä raportoinnin luotettavuuden arvioinnista.

<http://www.pricewaterhousecoopers.com/dk/eng/ins-sol/spec-int/copenhagencharter.html>

Raportoinnista järjestetään vuosittain kansallisia ja kansainvälisiä kilpailuja. Kilpailut ovat koskeneet lähinnä vuosikertomuksia ja ympäristöraportteja, mutta arvioinnissa on alettu ottaa huomioon myös sosiaalisia näkökohtia.

Kirjallisten raporttien lisäksi yritykset kertovat toiminnastaan kotisivuillaan internetissä. Elinkeinoelämän järjestöjen (ICC, WBCSD) kotisivuilta löytyy koosteena viittauksia yritysten käytäntöihin.

<http://www.iccwbo.org>

<http://www.wbcsd.ch>

3.2.5 Tarvitaanko konsulttiapua?

Yrityksen oma asiantuntemus ja omat voimavarat eivät välttämättä riitä huolehtimaan yhteiskuntavastuun arvioinnista ja kehittämisestä. Siksi voi olla tarpeen käyttää apuna konsulttia. Tällöinkin kannattaa pitää asia kiinteästi omassa hallinnassa, sillä yhteiskuntavastuuta ei voida tuoda yritykseen ulkoapäin vaan se on sisäistettävä ja sisällytettävä osaksi yrityksen strategiaa ja päivittäistä toimintaa.

Yhteiskuntavastuuta koskeva konsulttien tarjonta on kasvussa. Tarjonta koskee erityisesti raportointia ja sen riippumatonta arviointia. Koska aihepiiri on kehittyvä ja vakiintumaton, konsulttien käytössä on tarpeen käyttää erityistä harkintaa.

Konsultin käyttöön liittyviä näkökohtia

- Konsulttiavun tarpeen arviointi
- Konsulttipalvelujen tarjonnan selvittäminen
- Konsultin tehtävän selkeä määrittely
- Konsultin asiantuntemuksen ja kokemuksen selvittäminen
- Konsulttityön tiivis seuranta
- Konsulttityöstä saatavan tiedon omaksuminen

Internet-osoitteet

- <http://db.consilium.eu.int/df/default.asp?lang=en>
- <http://www.accountability.org.uk>
- <http://www.akava.fi/>
- <http://www.amnesty.org>
- <http://www.beuc.org>
- <http://www.cbsr.bc.ca/index.html>
- <http://www.cepaa.org>
- http://www.chemind.fi/kemianteollisuus/tietotori/yhteistyohankkeet/responsible_care/index.html
- <http://www.chevron.com/newsvs/pressrel/1999/sullivanprinciples.html>
- <http://www.di.dk>
- <http://www.edita.fi/sk>
- <http://www.eeb.org>
- <http://www.efqm.org>
- <http://www.etuc.org>
- http://www.europa.eu.int/comm/external_relations
- <http://www.evl.fi>
- <http://www.finbio.net>
- <http://www.finnfund.fi>
- <http://www.finnvera.fi>
- <http://www.fortum.com>
- <http://www.globalreporting.org>
- <http://www.greenpeace.se/fi/index.asp>
- <http://www.iccwbo.org>
- http://www.iccwbo.org/home/menu_extortion_bribery.asp
- http://www.iccwbo.org/home/news_archives/1997/advertcodes.asp
- http://www.iccwbo.org/home/statements_rules/statements/2000/responsible_business_conduct.asp
- <http://www.iccwbo.org/sdcharter/charter/principles/principles.asp>
- <http://www.icftu.org>
- <http://www.ilo.org/public/english/standards/index.htm>
- <http://www.ioe-emp.org>
- <http://www.iso.ch>
- <http://www.keidanren.or.jp>
- <http://www.kepa.fi>
- <http://www.kesko.fi/index.cfm>
- <http://www.kuluttajaliitto.fi>
- <http://www.leonia.fi/rahastot>
- <http://www.maanystavat.fi>
- <http://www.nho.no>
- <http://www.nokia.com>

-
- <http://www.oecd.org/daf/governance/principles.htm>
  - <http://www.oecd.org/daf/investment/guidelines/freeonline.htm>
  - <http://www.oecd.org/dsti/sti/it/consumer>
  - <http://www.pricewaterhousecoopers.com/dk/eng/ins-sol/spec-int/copenhagencharter.html>
  - <http://www.reilukauppa.fi>
  - <http://www.sak.fi>
  - <http://www.sask.fi>
  - <http://www.sfs.fi>
  - <http://www.shell.com/royal-en>
  - <http://www.sll.fi>
  - <http://www.storaenso.com>
  - <http://www.sttk.fi>
  - <http://www.sustainability-index.com>
  - <http://www.tt.fi/julkaisut>
  - <http://www.tt.fi/julkaisut/julkaisut98.shtml>
  - <http://www.un.org/esa/sustdev/agenda21.htm>
  - http://www.un.org/esa/sustdev/report99/csd7report_en.htm
  - <http://www.un.org/Overview/rights.html>
  - <http://www.unep.org>
  - <http://www.unglobalcompact.org>
  - <http://www.uottawa.ca/hrrec/busethics/codeint.html>
  - <http://www.wbcsd.ch>
  - <http://www.wbcsd-org.ae.psiweb.com/publications/csr2000.htm>
  - <http://www.wbcsd-org.ae.psiweb.com/publications/csrpub.htm>
  - <http://www.wto.org>
  - <http://www.wwf.org>